

ЕЛЕКТРОННОТО ОБЩУВАНЕ– ИНОВАЦИЯ В СОЦИАЛНАТА СФЕРА

Румяна Б. Милкова

ELECTRONIC COMMUNICATION- INNOVATION IN THE SOCIAL FIELD

Rumyana B. Milkova

ABSTRACT: *As a comprehensive historical process communication between citizens of any society is inherently intrinsic characteristic generated from production and distribution of wealth. Communication is one of the main and most important driving forces of human community. It is the companion of every human activity and behavior. Communication is a factor of particular importance for the formation, development and personal development. Thanks to him the individual absorb the accumulated social, cognitive, practical, moral, aesthetic experience of previous generations. Through the process of communication he socialize and build and develop his value orientations. In communicating through it reveals the unique personality characteristics and traits realize that the process of integration into society. It produces a speech that is inherent only to Homo Sapiens Sapiens.*

KEY WORDS: *Communication, innovation, personality development, social life.*

Изследването е финансирано по проект № РД-08-86/03.02.2017 г. от параграф на фонд „Научни изследвания“ на ШУ „Епископ Константин Преславски“.

УВОД

Като всеобхватен исторически процес общуването между гражданите на всяко общество е иманентно присъща характеристика, породена от начините на производство и разпределение на благата. „Човешкото общуване, отбелязва Ед. Лийч, се постига чрез изразните действия, които функционират като сигнали, знаци и символи. Повечето от нас въобще не различават прецизно тези три всекидневни думи и дори онези, които го правят, ги използват по твърде различни начини“ (Идеи в културологията, 1990: 518).

Общуването е една от главните и най-важни движещи сили на човешката общност. То е спътник на всяка човешка дейност и поведение. „Равнището на активност и насоченост на личността притежават определена самостоятелност. Необходимостта на предпочитани форми на общуване описва субективния свят на човека, допълва и актуализира мисленето, възгледите, убежденията, оформя цялостната гражданска позиция“ (Петров, 2003: 15–16).

1. СЪЩНОСТ И ВИДОВЕ ЕЛЕКТРОННО ОБЩУВАНЕ

Във времето на информационните и комуникационни технологии (ИКТ), в психологията на общуването се разглежда и един нов, специфичен вид, този на електронното общуване.

1. Сърфиране в WWW (World Wide Web)

Това е най-популярната част от Интернет. Характеризира се с еднопосочност на комуникативните съдържания и преодоляване на пространствено-темпоралните дистанции между потребител (реципиент) и комуникатор (автор на документите).

2. Комуникиране чрез електронна поща

Предимствата на този вид общуване са в: бързината на пренасяне на съобщението до всяка точка на света; високата степен на конфиденциалност на кореспонденцията; достъпната цена на услугата; възможността за прикачване на файлове със звукови, графични и видео елементи към текста; лесното съхраняване, преработка, препратка на съобщенията; бързото изпращане до множество реципиенти.

3. Комуникация в електронни дискуссионни групи (New groups)

Те са форум за общуване, обмен на знания и за провеждане на дискусии по разнообразни теми от множество области. Всеки, който има достъп до мрежата, може свободно да се запознае с мнението на много хора, имащи виждане по разглежданите въпроси. Този модел на електронно общуване премахва шаблоните на традиционния медиен модел, характерен за печатните и аудио-визуални средства за масова информация. „Обикновено членовете на електронните дискусийни групи не се познават персонално, понякога обаче в по-малките групи-форуми за дискусии в определена област може да се създаде атмосфера, характеризираща се с висока степен на доверителност” (Мизова&Баракаян, 2003: 102).

4. Чат–комуникации

Най-отличителното при този вид общуване е наличието на т. н. кибер параезик. В него невербалните елементи имат свое графично изображение (усмивка- smiles; емоции- emoticons). Параезикът, използван в чат общуването, е универсален и уникален език, в който межкултурните особености и различия във вербално и невербално изразяване отпадат.

5. Обмен на файлове

Всеки, който има достъп до свързан със сървър компютър, може неограничено да черпи всякакъв вид информация – политическа, спортна, икономическа, развлекателна, научна, от огромни електронни библиотеки.

Глобалната Интернет мрежа предоставя възможност на своите потребители да се откъсват от реалния свят, наситен с емоционални проблеми (стрес, депресия, безпокойство, страх, несигурност), или от трудностите в ежедневието (проблеми в работата, в обучението, у дома), чрез изграждането на алтернативна онлайн-идентичност. „В мрежата индивидът може да реализира и вербализира свои представи и фантазии, които са неосъществими в реалния живот. Изграждащите се в Интернет идентичности могат да бъдат определени като фикционни (измислени, нереални)” (Петрова, 1997: 105).

II. ЗАВИСИМОСТИ ПРИ ЕЛЕКТРОННОТО ОБЩУВАНЕ

През 1996 година I. Goldberg (1999) описва феномен, наречен от него, „зависимост от компютърно-опосредстваната комуникация”, като въвежда понятието „патологично използване на компютъра”.

K. Young (1998) извежда следните категории зависимости към Интернет:

1. Зависимост към киберсекс- влечение към „стаи за разговори” със сексуална тематика и сайтове с порнографско съдържание.

2. Зависимост към изграждане на кибер-взаимоотношения, създаване на онлайн приятелства в стаите за разговори, които заместват тези от реалния живот, изграждане на интимни сфери в кибер пространството.

3. „Интернет-компулсивност” компулсии към хазартни игри и аукциони в Интернет и онлайн търговия.

4. Информационно пренатоварване–компулсивно сърфиране в WWW и постоянно търсене на информация от различни бази данни.

5. Компютърна зависимост – пристрастеност към работата с компютър, изобщо (игри, програмиране и др.).

При някои хора, желанието да влязат в Интернет е съизмеримо, като потенциал, с усещането на вътрешна принуда, да се приемат психоактивни вещества. Чувстваш се, според D. Greenfield, „обсебен, загубил всякакъв контрол, но и неспособен да спреш сам. Пробвал си десетки пъти преди, но всеки път с еднакъв резултат” (2000a).

Озове ли се личността в пространството на мрежата, се променя и възприятието за време. J. Kandell пише: „ Три часа след полунощ е... Седнал си пред компютъра още в момента, когато днес следобед си се прибрал от работа. Дали това не беше вчера...?” (2006: 26). Нарушава се контролът върху употребата на Интернет и времето прекарано онлайн, което резултира в negliжирането и отлагането на съществени дейности или взаимоотношения. Желанието все повече и повече време да си в мрежата се конфронтира с необходимостта да изпълняваш ежедневните професионални, семейни, граждански задължения. Налице е преживяване на

силен дистрес, който, в повечето случаи, се редуцира с помощта на емоционални копинг-стратегии и когнитивни изкривявания на реалността.

Силното желание и затрудненото регулиране на умерената употреба на Интернет се съчетават често и с наличието на абстинентни симптоми: зависимият става пристрастен към източника на стимулация и преживява изключително неприятна реакция при липсата му. „Абстинентните симптоми, според М. Orzack (1998), се демонстрират чрез нарастване на раздразнителността и тревожността, когато човек няма достъп до компютъра”. К. Anderson (2001) използва наличието на абстинентни прояви след прекъсване на употребата, в период от минимум три дена, като индикатор за проблемно функциониране. В процеса на интеракцията с пациентите, установява, че е въпрос само на няколко часа човек да започне да се чувства раздразнен, потиснат или тревожен, в резултат на невъзможния достъп.

„Компулсивната употреба на Интернет изглежда може да предизвика проява не само на абстинентни симптоми, но и на завишен толеранс, какъвто се наблюдава и при зависимостите към психоактивни вещества. Това се демонстрира чрез необходимостта да прекарваш повече време онлайн или да търсиш все по-силно стимулиращ материал” (Greenfield,2000б). За да се достигне предишното ниво на удоволствено преживяване, е необходимо по-активното включване, което води до все по-дисфункционално поведение и употреба. Толерансът, в този случай, представлява привикване към психично стимулиране и стремеж да се запази по-високо ниво на хомеостазис в емоционалната сфера. От гледна точка на сравнителния анализ, динамиката на психологичния толеранс и последвалите прояви на компулсивно поведение при употреба на Интернет съответства като модел на химичните процеси в организма, които конституират метаболитния толеранс при зависимостите към психоактивни вещества.

Онлайн зависимите са непрестанно въввлечени в мрежата и създадените взаимоотношения вътре в нея. Те нямат способността да контролират импулсите си и непрекъснато се връщат към неадаптивния поведенчески патерн. Поради това, сферите на интересите и областите, в които индивидът преди е участвал активно, силно се стесняват. За да постигне удовлетворение на драйва, индивидът минимизира другите развлечения и се фокусира единствено в онлайн-активността. Ареалът на въздействие на дисфункционалната употреба на Интернет не се ограничава само до прогресивното отпадане на алтернативните удоволствия. Социалното и, в известна степен, соматичното функциониране страдат, поради ограничената активност, като съществуването на тези негативни последици се проблематизира или въобще не се възприема като заплашителен и увреждащ процес от самия зависим.

Телесната компонента на негативните последици е насочена главно към нарушения цикъл „сън-бодърстване“, поради неконтролираните среднощни онлайн-сесии. Интернет-зависимите крадат от съня си, за да поддържат необходимия им, според тях, емоционален баланс. „Пациентите обикновено ограничават времето, прекарано в сън и докладват за среднощни сесии, продължили до два, три, четири часа сутринта, независимо от необходимостта да започнат следващия ден в шест, поради професионални или учебни занимания. В някои екстремни случаи се използват и стимуланти, които улесняват по-продължителните Интернет сесии. Подобна депривация от сън причинява прекомерна умора, която в повечето случаи нарушава социалното функциониране и може да намали защитните способности на имунната система, оставяйки пациента уязвим за различни болести”, пише К. Young (1997а). Физическите симптоми, свързани с компютърната зависимост, могат да имат сериозни последици, не само поради недостига на сън, но и поради изменение на хранителните навици. Възможна е проявата на очни заболявания, свързани с постоянното виране в екрана, мигрена, както и възникването на т. н. „синдром на карпалния тунел”, според М. Orzack (1998).

„Синдромът се проявява, когато медиалният нерв, който преминава от лакътя към ръката, се притиска или прищипва в китката. Медиалният нерв отговаря за чувствителността на палеца и останалите пръсти (с изключение на кутрето) от страна на дланта, както и за протичането на импулсите, контролиращи мускулите на ръката, които са отговорни за

движението на пръстите. Резултатът може да бъде усещане за болка, слабост или вкочаненост на ръката или дланта” (Kandell, 2006).

Колкото и странно да изглежда, оказва се, че за определен кръг от хора употребата на Интернет може да има твърде негативен характер. Удоволственото преживяване, породено от възможностите, които мрежата предлага, се замества от натрапливото поведение и загубата на контрол върху собствената дейност. Компулсивният модел на употреба води, сам по себе си, до негативни преживявания, чувство на принуда и неспособност за регулиране на импулсите, а в последствие рефлектира и върху социалните интеракции на индивида: загуба на интерес към предишни сфери на активност и стесняване на периметъра на дейностите, рязко ограничаване на общуването с други хора. На субективно ниво, това се изразява чрез силен дистрес, който е следствие от безпомощността и неспособността за овладяване на натрапливата симптоматика. Негативните преживявания на психичен дискомфорт се усилват, благодарение на появилото се в последствие социално оттегляне. Липсата на реални междуличностни взаимоотношения, в комбинация с усещането за безпомощност и силен дистрес, са факторите, които енергетизират потребността от поредното влизане в мрежата и разтоварване на емоционалното напрежение, като по този начин подкрепят дисфункционалното поведение и затварят омагьосания кръг.

Друга важна специфика на компютърно-опосредстваната комуникация е улеснената възможност за преживяване на сексуални взаимоотношения на фантазно ниво. Множество сайтове и чат канали са специализирани по отношение на сексуалното общуване в мрежата и обособяват специфична „територия” за нов тип удоволствени преживявания. Водещият драйв при дезадаптивната употреба на Интернет, по отношение на сексуалното стимулиране, е неспособността за установяване на интимни отношения, поради социални дефицити, личностни проблеми, телесни дисфункции. Не по-малко значима причина, според К. Young, е възможността за „изследване на психичната и последвалата телесна възбуда от изпробването на забранени еротични фантазии” (2000). Интернет умело сваля цензурата, социалните рестрикции губят значението си, тъй като сайбърсексът предоставя абсолютна анонимност, за разлика от телефонния секс или еротичните магазини. „Зависимите” са обсебени от възможността да отреагират обществено неприемливите импулси и вследствие на социалните характеристики на мрежата и на липсата на страх от наказание, да се окажат въвлечени в дезадаптивната Интернет употреба. „Деиндивидуализацията между потребителите или „процесът, където потапянето в групата провокира анонимност и загуба на идентичност”, води до отслабване на социалните норми и ограничения”, пише М. Zimbardo (2005). Тя, от своя страна, улеснява освободеното сексуално поведение сред зависимите. Възможността да се впуснеш в „бездтелесна форма на комуникация позволява изследването на нехарактерни сексуални състояния, които засилват едни нови и твърде вълнуващи емоции” (Young, 2000). Визуалната анонимност не провокира непременно подобно разкрепостено поведение, значение имат естеството на групата и индивидуалните характеристики на потребителя, а вероятно отново и способността да напуснеш ситуацията, когато тя застрашава психологичния баланс.

Ролята на Интернет, като глобална информационна мрежа за световните процеси, непрекъснато нараства и увеличава социализиращото, глобализиращо и демократизиращо влияние. „Едновременно с това, от голямо значение е да се познават негативните последици, породени от патологичното използване на услугите в мрежата. По-голямата част от хората са в състояние да използват глобалната паяжина безпроблемно, но съществува и такава група от потребители, които изпитват затруднения в когнитивното и поведенческото си функциониране, поради „нездравословна употреба” (Мизова&Баракян, 2003: 107).

Изместването на идентификацията в посока на виртуалната реалност отново стои в основата на потребността от признание и сила, която Интернет задоволява. Персоната позволява на индивидите да „отвоюват” значимостта си, най-вече посредством заемането на високи йерархични позиции, характерни за някой от онлайн-дейностите. WWW игрите са базирани на идеята за властовите нива, където всеки участник се стреми да заеме по-висока лидерска функция, благодарение на уменията и активността си. „Зависимите желаят техните герои да станат по-силни и ефикасни, което води до признаването им като могъщи лидери сред

по-нискостоящите играчи. Впоследствие те се идентифицират с онлайн-героите, тъй като лично преживяват усещане за приемане и уважение, печелят себепризнание след всяка виртуална битка”, отбелязва К. Young (1997б). Подобно преживяване се съчетава с един характерен за Интернет процес- „виртуалната реалност се превръща не в алтернативен, а в паралелен свят”, според D. Turkle (2009), където регулаторните функции и социалните норми са коренно различни. „Зависимите” постепенно губят границите между виртуалната роля и „Аза“, като това позволява да изградят личностни характеристики, които не са съответни на ежедневно им функциониране.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Общуването е основно средство за създаване, предаване, усвояване и запазване на натрупания от човечеството обществено-исторически опит, за разбиране на другите хора, вникване в тяхната същност, култура, намерения и чувства. „Единствено, пише Е. Касирер, благодарение на нашето непосредствено общуване с човешките същества, ние проникваме в тайнството на човека. Трябва действително да се сблъскаме с човека, да се срещнем с него лице в лице, за да го разберем. Единствено чрез средствата на диалогичното и диалектично мислене ние можем да пристъпим към познанието на човешката природа“ (1996: 19). Развитието на икономиката, културата, науката, техниката и ИКТ, от една страна, не са възможни без него, тъй като те самите са специфични форми на общуване между хората, а от друга страна, ИКТ създават условия за нови видове (чат комуникации, дискуссионни групи, сърфиране, e-mail комуникация). „Интензивното изучаване на общуването, независимо от някои категориални и концептуални различия, съдейства да се изяснят ролята, мястото и значението му в обяснение на сложните явления в обществения живот, на хуманизацията на човешките отношения“ (Петров, 2009: 8).

Общуването е фактор с особено важно значение за формирането, развитието и изграждането на личността. Благодарение на него индивидът усвоява натрупания социален, познавателен, практически, нравствен, естетически опит от предходните поколения. Чрез процеса на общуване той се социализира и се изграждат и развиват ценностните му ориентации. В общуването и чрез него се разкриват неповторимите личностни особености и черти, реализира се процесът на възраждане в обществото. Предизвиква появата на речта, която е присъща само и единствено на HomoSapiensSapiens.

Referenses:

1. **Anderson, K. (2001).** Internet use among college students: An exploratory stud. <http://www.rpi.edu/anderk4/research.html>.
2. **Goldberg, I. (1999).** Web Publishing. [www. Net addiction.com](http://www.netaddiction.com).
3. **Greenfield, D. (2000a).**The Internet: There is Nothing Personal About It. http://www.virtual-addiction.com/a_digitaldating.html.
4. **Greenfield, D. (2000b).**The Net Effect: Internet Addiction and Compulsive Internet Use. http://www.virtual-addiction.com/a_neteffect.html.
5. **Idei v kulturologiyata. (1990).** V dva toma. Sast. I. Stefanovi D. Ginev. T. I. UI „Sveti Kliment Ohridski“. Sofia.
6. **Kandell, J. (2006).**Getting Caught in the 'Net'. http://www.counseling.umd.edu/Selfhelp/sh_netad.html.
7. **Kasirer, E. (1996).**Izsledvanenachoveka. Izdatelstvo „Gal-Iko“. Sofia.
8. **Mizova, B., G. Barakyan. (2003).**Socialno-psihologicheski osobenosti na obshtuvaneto v Internet. Psihologichni izsledvaniya. Kn. 1.
9. **Orzack, M. (1998).** Computer Addiction: What Is It? <http://www.psychiatrictimes.com/p980852.html>.
10. **Petrov, P. R. (2003).**Pedagogicheskoto obshtuvane. I chast. Izdatelstvo „Leni-An“. Ruse.
11. **Petrov, P. R. (2009).** Pedagogicheskoto obshtuvane. Teoretichen eskiz. Izdatelstvo „Leni-An“. Ruse.

12. **Petrova, E. (1997).** Edinstvo na osnovnite deinosti pri vazpitanieto na decata v preduchilischtna vazrast. Izdatelstvo „Prosveta“. Sofia.
13. **Turkle, D. (2009).** Internet Addiction. <http://en.wikipedia.org/wiki/Diagnosis>.
14. **Young, K. (1997a).** Internet Addiction: Symptoms, Evaluation and Treatment. In: L. Vande Creek & T. Jackson (Eds.). Innovations in Clinical Practice: A Source Book. Vol. 17. pp. 19-31. Sarasota. FL. Professional Resource Press.
<http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.html>.
15. **Young, K. (1998).** Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. In Cyber Psychology and Behaviour. Vol. 1. N. 3. pp. 237-244.
<http://www.netaddiction.com/articles/newdisorder.html>.
16. **Young, K. (2000).** Legal Implications of Online Sexual Addiction in Downward Departure Cases. http://www.netaddiction.com/articles/eia_implications.html.
17. **Young, K. (1997b).** What Makes the Internet Addictive: Potential Explanations for Pathological Internet Use. <http://www.netaddiction.com/articles/habitforming.html>.
18. **Zimbardo, M. (2005).** Internet Addictive Disorder. Diagnostic Criteria.
<http://www.psych.com/iadcriteria.html>.

*Prof. PhD Romyana Milkova
Department of Social Pedagogy
At Konstantin Preslavsky – University of Shumen
r.milkova@shu.bg*